

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Duplici conclusione difficultas resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

supplet vices alicujus causæ creatæ, sed gerit A
munus causæ primæ, & motoris generalis.

Objicies tertio, & simul instabis contra
præcedentem solutionem. Homo potest peccare
in primo instanti usûs rationis: Ergo non
mouetur specialiter à Deo ad primam intentionem
finis, quam elicit initio vitæ moralis.
Consequentia patet, aliàs peccatum refunde-
retur in Deum; hac enim ratione probant
Thomistæ cum S. Doctore 1. p. quæst. 63. art.
5. Angelos non potuisse peccare in primo in-
stanti creationis, quia cum Deus specialiter
moueat ad primam operationem, peccatum
Deo ut auctori aut motori speciali tribueretur.
Antecedens verò probatur ex D. Thoma infra
quæst. 89. art. 6. ubi docet peccatum originale
nusquam posse cum solo veniali reperiri: quia
si homo in primo instanti usûs rationis conver-
tatur in Deum, justificabitur à peccato origi-
nali; si verò non convertatur, peccabit mor-
taliter; primum enim quod occurrit homini at-
tingenti usum rationis, est bene disponere de
seipso.

32. Respondeo, distinguendo Antecedens: homo
potest peccare in primo instanti usûs rationis,
si intelligatur de primo instanti initiatio at-
tingenti usûs rationis, nego Antecedens: si de
terminativo, concedo Antecedens, & nego
Consequentiam.

Explicatur solutio: Homo non incipit at-
tingere usum rationis in unico instanti physico,
sed in aliqua morula temporis, longiori aut
breviori, secundum quod fuerit subtilioris aut
tardioris ingenij: cujus ratio est, quia non at-
tingit usum rationis, nisi per discursum forma-
lem, procedendo de cognitione confusa & in
communi ad distinctam; & quia omnis tempo-
ris morula terminatur duobus instantibus, &
ab uno eorum incipit per ultimum non esse, in
alio verò consummatur sive completur per pri-
mum non esse, cum dicitur hominem posse pec-
care in primo instanti usûs rationis, hoc non
debet intelligi de primo instanti illius morulæ,
quod dicitur instans initiativum attingentiæ
usûs rationis (in eo enim homo se habet sicut
Angelus in instanti creationis, quia ejus intel-
lectus applicatur à Deo ad primum dictamen
rectum, ex quo infallibiliter sequitur primum
actus rectus voluntatis) sed de alio instanti ter-
minativo illius; quia cum tunc voluntas sup-
ponatur in actu per actum quem ex speciali
Dei motione elicit, potest per consilium &
deliberationem se applicare ad illud quod vo-
luerit, & consequenter peccare, convertendo
se ad bonum utile vel delectabile dissonum ra-
tioni: sicut Angelus in secundo instanti crea-
tionis peccare potuit, & de facto peccavit,
inordinate appetendo propriam excellentiam;
quia tunc plene potuit deliberare & se mo-
vere.

DISPUTATIO VI.

De Modo quo voluntas movetur.

Ad questionem 10. Divi Thoma.

DUO sunt tantum principia interna à
quibus voluntas movetur, intellectus
scilicet & appetitus, ut constat ex supra
dictis; & unum extrinsecum, nempe Deus, qui
cum solus sit auctor voluntatis creatæ, & bonum
universale, solus eam movere ac intrinsecè im-
mutare potest, ut docet S. Thomas qu. præce-
denti ar. 6. unde ut plene & perfecte modum quo
voluntas movetur explicemus, declarandum est,
quomodo à tribus illis principiis moveatur?

ARTICVLVS PRIMVS.

*Vtrum intellectus per propositionem ob-
jecti moveat voluntatem in genere
causæ efficientis?*

AFFIRMANT Caietanus, Conradus, Me-
dina, & alij ex nostris Thomistis: negant
verò Capreolus, Ferrariensis, Bannez, & alij.

S. I.

Duplici conclusione difficultas resolvitur.

DICO primò: Objectum apprehensum, aut
intellectus per apprehensionem objecti,
non movet proprie physicè seu effectivè volun-
tatem.

Probatur primò ex D. Thoma hic qu. 9. art. 1.
ubi dicit: *Objectum movet, determinando actum
ad modum principij formalis.* Et 1. contra Gentes
cap. 72. *Intellectus non secundum modum causæ
efficientis & moventis, sed secundum modum
causæ finalis movet voluntatem, proponendo ei
suum objectum, quod est finis.* Item 1. p. qu. 82.
art. 4. sic ait: *Aliquid dicitur movere dupliciter;
uno modo per modum finis.... & hoc modo
intellectus movet voluntatem.... alio modo per
modum agentis, sicut alterans movet alteratum,
& impellens movet impulsivè: & hoc modo vo-
luntas movet intellectum. & omnes anime vires.*
Ergo ex D. Thoma intellectus, seu objectum
cognitum, non movet voluntatem in genere
causæ efficientis, sed solum in genere causæ fi-
nalis & formalis extrinsecæ.

Respondent Caietanus & Conradus, D. Thoma
solum velle quòd objectum ut cogni-
tum non sit causa efficiens ut quod volitionis,
sicut voluntas est causa efficiens ut quod
intellectionis, quatenus applicat intellectum
ad intelligendum; non tamen negare quod sit
causa efficiens ut quo, tanquam ratio agendi,
ultimò complens & determinans voluntatem
ad producendam volitionem, quantum ad ra-
tionem specificam; quod posterius ipsi solum
intendunt.

Sed contra: D. Thomas 1. p. quæst. 27. art. 4.
docet intellectum ex se non esse constitutum
in actu primo, ideoque indigere aliquo extrin-
seco, nempe specie, quâ compleatur, & in actu

primo constituitur; voluntatem verò ex seipsa A esse in actu primo ad volendum, nec egere aliquo extrinseco: Ergo juxta D. Thomam, objectum non solum non est causa efficiens ut quod respectu volitionis, sed nec etiam ratio agendi, & principium quo simul cum voluntate ad volitionem concurrans, ut magis patebit ex dicendis in ultima probatione.

Addo quod, si objectum cognitum concurreret ad volitionem ut principium quò, & ratio agendi, intellectus ad illam concurreret ut principium quod, eo modo quo voluntas applicando intellectum concurrat ad intellectionem: Sed D. Thomas locis citatis negat intellectum concurrere ad volitionem effectivè, sicut voluntas B concurrat ad intellectionem: Ergo sentit objectum cognitum non concurrere ad volitionem ut rationem agendi, & principium effectivum ut quo.

4. Probatvr secundò conclusio ratione: Duæ potentie non possunt se invicem movere in eodem genere causæ; sic enim essent simul causa & causatum, priores & posteriores in eodem genere causæ, quod repugnat: Sed voluntas est principium movens efficienter intellectum, cum ipsum applicet ad agendum, ut vidimus disputatione precedenti: Ergo intellectus non potest movere voluntatem in genere causæ efficientis, sed solum in genere causæ formalis & finalis. Unde D. Thomas 1. p. quæst. 82. art. 4. objicit sibi secundo loco: *Movens non movetur à moto, nisi forè per accidens: Sed intellectus movet voluntatem..... Ergo non movetur à voluntate.* Cui argumento respondet, quod intellectus alio modo movet voluntatem, quam voluntas intellectum, ut jam dictum est, in corpore scilicet articuli, ubi (ut suprà vidimus) docet intellectum movere voluntatem per modum finis, quia movet ostendendo ei bonum, quod eam allicit ad sui amorem; voluntatem verò intellectum movere per modum agentis & impellentis, quia ipsum applicat ad agendum.

5. Respondent aliqui, nullam esse repugnantiam quod voluntas & intellectus se moveant ad invicem in eodem genere causæ efficientis, quia se diversimodè movent; nam intellectus movet efficienter voluntatem, quantum ad specificationem; voluntas autem movet intellectum, quoad exercitium.

Sed præterquam quod hæc responsio non est conformis menti S. Doctoris, qui ut ostendimus, ab hac difficultate non aliter se expedit, quam recurrendo ad diversa genera motionis & causalitatis, facile potest confutari. Impossibile enim est quod idem respectu ejusdem, etiam secundum diversas rationes, simul sit causa & effectus in eodem genere causæ verè efficientis: Ergo repugnat quod intellectus & voluntas se moveant adinvicem in genere causæ efficientis, quamvis intellectus moveat quoad specificationem, & voluntas quantum ad exercitium. Consequentia patet, Antecedens probatur. Causa efficiens, in quantum hujusmodi, est simpliciter prior quam ejus effectus, quia unumquodque operatur in quantum est actu: Ergo esse ejusdem causæ efficientis nullo modo potest à suo effectu produci aut pendere in genere causæ efficientis; quod enim jam est in suo esse constitutum, non potest efficienter ab alio produci, aliàs bis produceretur, quod non est possibile.

Tom. III.

Tertiò suadetvr conclusio: Appetitus naturalis lapidis v. g. fertur in suum finem, id est in centrum, sine hoc quod centrum moveat effectivè lapidem, sed effectivè movetur à suo generante ut principio quod, à gravitate autem ut principio quo instrumentali: Ergo similiter appetitus elicitus non movebitur à fine & objecto efficienter, sed finaliter & specificativè; in hoc enim non apparet discrimen inter appetitum elicitum & naturalem.

Denique probari potest conclusio ratione fundamentali. Si objectum cognitum simul cum voluntate effectivè ad volitionem concurreret, maximè in ratione principij quò, seu ut ratio agendi, sicut species intelligibilis simul cum intellectu concurrat ad intellectionem: Sed non potest concurrere per modum principij quò ad actus voluntatis: Ergo non concurrat effectivè ad volitionem. Major est præcipuum fundamentum adversæ sententiæ. Minor autem sic ostenditur: Principium quò seu ratio agendi est intrinseca potentie seu agentis, ut inductione patet; nam calor qui est principium quò calefaciendi, est intrinsecus igni; potentia generativa generanti; & species impressa, quæ est principium quò intellectionis, in intellectu recipitur: Atqui objectum cognitum non afficit intrinsecè voluntatem, nec in ea recipitur, sed in intellectu, mediante specie intelligibili: Ergo non potest concurrere per modum principij quò ad volitionem, sed solum ad intellectionem, & productionem verbi.

Confirmatur: Illud est ratio agendi, cui terminus per actionem productus assimilatur: Sed terminus productus per intellectionem, scilicet verbum, assimilatur objecto, cum sit ejus similitudo formalis; terminus autem productus per volitionem, non assimilatur objecto, sed magis ipsi voluntati; cum ille nihil aliud sit quam impulsus & inclinatio actualis in objectum, sicut voluntas est inclinatio in actu primo: Ergo objectum est ratio agendi respectu intellectus, non autem respectu voluntatis.

Respondent Adversarij, objectum cognitum, etiamsi non afficiat intrinsecè voluntatem, nec in ea subiectetur, posse efficienter concurrere ad ejus actus, per modum principij quò, & illi esse rationem agendi; quia non requiritur formam & rationem agendi, esse conjunctam cum potentia operativa, dummodo sit in eadem essentia animæ.

Sed contra: Non solum principium radicale & remotum debet intrinsecè compleri, sed etiam proximum, quando est impotens & incompletum in actu primo; propterea siquidem non solum datur gratia in anima, sed etiam habitus supernaturales in intellectu & voluntate ponuntur, ut possint elicere actus supernaturales: Sed voluntas est impotens ad operandum, seu ad attingendum rationem specificam suæ operationis; completur verò per objectum, ut volunt Adversarij: Ergo objectum debet esse intrinsecum voluntati, & non solum essentia animæ.

Confirmatur: Quod est impotens, non potest fieri potens, nisi intrinsecè mutetur; quia denominatio potentis est intrinseca, unde necessariò debet peti à forma intrinseca: ex quo principio probant communiter Thomistæ necessitatem præmotionis ad operandum, luminis gloriæ ad videndum Deum, motionis in instrumento ad effectum causæ principalis producen-

T ij

6.

7.

8.

9.

10.

11.

11. Ergo si voluntas de se sit impotens ad attingendam rationem specificam suarum operationum, ut fiat intrinsicè potens, debet intrinsicè mutari, & per consequens id quod est illi ratio agendi, debet ipsi esse intrinsicum, & in ea immediatè recipi, & non solum remotè & mediatè.

12. Dixi autem, in conclusione, intellectum non movere propriè physicè voluntatem, seu vera & reali efficientia physica, quia cum hoc fiat quòd aliquo modo dicatur eam activè movere: sicut enim rationem causæ materialis non solum habet id quod aliquid in se recipit, sed etiam illud omne quod per modum conditionis aut dispositionis conducit ad receptionem; ita etiam non solum quod per veram actionem influit in aliquem effectum, habet rationem causæ efficientis; sed etiam quicquid ad efficiendum conducit per modum conditionis, vel dispositionis, aut huiusmodi, ad ejsdem genus causæ reducitur: & sic non mirum si actum intellectus proponentem objectum voluntati, & media objecti propositione eam ad speciem actus determinantem, asseramus esse quodammodo principium activum actus voluntatis; quia licet per veram actionem in eam non influat, conducit tamen ad hoc ut eliciatur à voluntate.

13. Dico secundò: Objectum apprehensum, aut intellectum, per apprehensionem objecti, movere voluntatem in genere causæ finalis, & formalis extrinsecæ. Ita D. Thomas locis suprà relatis, & alij Theologi communiter.

Probatur prima pars: Objectum propositum movet voluntatem, in quantum est bonum: Ergo in eo genere causæ movet, in quo bonitas potest movere: Sed bonitas movet in genere causæ finalis, alliciendo appetitum ad sui amorem & desiderium: Ergo & objectum apprehensum.

Secunda etiam pars suadetur: Cùm voluntas ex se sit indifferens & indeterminata ad eliciendum actum huius vel illius speciei, v. g. actum amoris vel odij, fugæ vel desiderij; ut hunc potius quam illum producat, indiget aliquâ formâ quâ extrinsecè determinetur: Sed talis forma extrinsecæ, nulla alia esse potest, quàm objectum propositum ab intellectu: Ergo objectum cognitum movet & determinat voluntatem in genere causæ formalis extrinsecæ. Unde Divus Thomas infrà qu. 18. art. 2. ad 2. sic ait: *Objectum non est materia ex qua, sed materia circa quam; & habet quodammodo rationem formæ, in quantum dat speciem.*

S. I I.

Solvuntur objectiones.

14. **C**ONTRA primam conclusionem objici solent plura S. Doctoris testimonia, quibus videtur asserere objectum cognitum activè influere in volitionem: Nam infrà qu. 22. art. 3. ad 2. ait: *Objectum appetitus intellectivi esse magis activum, quàm objectum appetitus sensitivi.* Et 1. p. qu. 82. art. 3. ad 2. *Intellectus est prior voluntate, sicut motum mobili, & activum passivo; bonum enim intellectum movet voluntatem.* Et qu. 80. art. 2. dicit, *Potentiam appetitivam esse potentiam passivam, qua nata est moveri ab objecto apprehenso.* His addi potest celebre illud Commentatoris effatum 3. de anima textu 55.

A quò asserit balneum extra animam movere vires sensitivas (visum scilicet & tactum) sed balneum intra animam, esse *agens desiderium.*

15. Pro huius argumenti solutione advertendum est, quod quamvis activum & agere propriè & strictè dicantur solum de causa efficiente, tamen sæpe confunduntur cum aliis causis, & qualibet causa dicitur agere suo modo; ut notavit S. Thomas quæst. 22. de verit. art. 12. & 1. p. qu. 48. art. 1. ad 4. ubi ait, quod agere tribus modis accipi potest, primò formaliter, ut cùm albedo facit album; secundò efficienter, ut cùm pictor facit tabellam; tertio finaliter, sicut finis dicitur efficere, movendo efficientem. Cùm ergo D. Thomas asserit bonum apprehensum esse activum respectu voluntatis, & Commentator, ait balneum intra animam esse *agens desiderium*, loquuntur in hac ampla significatione, quâ agere vel activum dicitur de quolibet genere causæ, & intelligi debent de causalitate activa lato modo sumpta, & prout comprehendit motionem finalem & formalem extrinsecam, aut de efficientia morali. Similiter cùm S. Doctor appellat voluntatem potentiam passivam, quæ nata est moveri ab objecto, loquitur de passione metaphorica, correspondente causalitati finis, quæ dicitur actio seu motio metaphorica. Unde quæst. 22. de veritate art. 12. tertio loco sibi objicit: *Omnia potentia passiva movetur à suo objecto: Sed voluntas est potentia passiva, est enim appetitus movens motum, ut dicitur 3. de anima. Ergo movetur à suo objecto; sed objectum ejus est bonum intellectum: ergo intellectus movet voluntatem.* Cui argumento respondet, quod ratio illa ostendit quod intellectus movet per modum finis; hoc enim modo se habet bonum apprehensum ad voluntatem.

16. Objicies secundò: Verbum in Divinis influit activè propriè in amorem, nam Spiritus Sanctus procedit activè à Filio secundum fidem; unde D. Thomas 1. p. qu. 43. art. 5. ad 2. *Filius est verbum, non qualescumque, sed spirans amorem:* Ergo etiam in nobis verbum seu conceptio intellectus effectivè spirat amorem in voluntate. Consequentia probatur: Tum quia Theologi 1. p. qu. 36. art. 2. ex eo probant cum S. Thomas, Spiritum Sanctum procedere à Filio, quia est de ratione amoris ut sic, activè procedere à verbo: Tum etiam, quia Verbum Divinum est per se subsistens, creatum verò est accidens: subsistentia autem addita causæ, non variat genus causalitatis, quamvis variet causandi modum; nam si calor subsisteret sine limitativo, nihilominus activè calefaceret, uti modò, quamvis tunc operaretur ut quod, ex eo quòd esset subsistens, nunc verò solum sit agens ut quo: Ergo si Verbum in Divinis activè influat ut principium quod in amorem, debet etiam in creatis activè in eum influere, saltem ut principium quòd.

17. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam quia de ratione amoris est quodammodo activè, saltem lato modo, procedere à verbo, ut suprà diximus, Verbum Divinum elevans omnes conditiones verbi ad esse perfectissimum, ex eo quòd sit subsistens & infinitum, habet activè influere propriè & ut quod in amorem. Ex quo patet ad utramque probationem: infinitas namque & subsistentia non variant genus causæ quod convenit verbo, sed illud elevat ad summum perfectionis gra-